Історія боротьби херсонських тероборонців: "Рік доводимо, що не просто так гуляли з автоматами"

Читать на русском
Додати як бажане джерело в Google

Історія боротьби херсонських тероборонців: "Рік доводимо, що не просто так гуляли з автоматами"

Чоловік, який назвався співробітником ФСБ, поклав перед Олександром Стародубцем зошит: "Я знаю все, але мені цікаво почути це від тебе. І ти це скажеш".

Його слова звучали правдоподібно. Впродовж 20 хвилин Олександра "готували" до цієї розмови: притягли у підвал із мішком на голові, били, катували струмом, під'єднавши до пальців і вух дроти від польового телефону, тапіка, який росіяни використовують для "допитів".

Олександр подивився на зошит. У ньому від руки були записані прізвища з особистою інформацією та номерами телефонів. Серед них і його рядок: "Олександр Стародубець, номер телефону, 192 батальйон". Ці дані він записав власноруч якихось три місяці тому.

У лютому 2022 року Олександр вступив до лав херсонської тероборони. Був водієм — вивозив поранених із Бузкового парку. А коли тероборону розбили — вирішив діяти підпільно. Уже в червні Олександра Стародубця, як і багатьох інших тероборонівців, які записались у той зошит, допитували в підвалі Суворівського відділку поліції окупованого Херсона.

В МІПЛ опитали близько 20 учасників оборони Херсона та родичів загиблих воїнів. Рік потому для цих людей, яким вдалося вижити у підпіллі та катівнях окупантів, як і для рідних загиблих, триває інша боротьба. Захисники Херсона досі формально не зараховані до лав Херсонської територіальної оборони, а як наслідок — не мають жодних прав, доступних учасникам бойових дій. Крім того, ні Олександр Стародубець, ні десятки інших затриманих, ні родичі закатованих досі не мають відповіді на питання: як росіяни отримали списки захисників Херсона, після чого влаштували на них криваве полювання?

Важливі новини

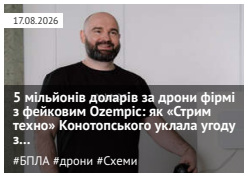

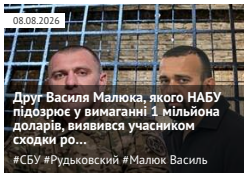

Останні новини

По даті | По переглядам | По коментарям

21:22 Микитась знову під слідством НАБУ: у чому його підозрюють та чому він досі на свободі

21:17 Лієв Шрайбер відвідав зруйнований ракетним ударом район Києва та закликав посилити ППО

21:14 У МЗС РФ вимагають від Грузії «вжити заходів» через конфлікти з росіянами

21:08 ВМС США можуть перейменувати авіаносець на честь Трампа замість героя Перл-Гарбора

21:02 Данія відмовила Німеччині у допомозі в розслідуванні підриву «Північних потоків»

Підписуйтесь на наш канал в Telegram. Оперативно про головне

20:58 На Київщині чоловік влаштував стрілянину в супермаркеті: йому загрожує до семи років ув'язнення

20:52 США запровадили санкції проти 10 осіб за фінансування «Хезболли»

20:46 Президентка Словенії заперечила зв'язки з російською розвідкою

20:43 **«Просто тварі»: Зеленський відреагував на російський удар по Кривому Рогу**

20:41 **Росіяни вдарили по Миколаївщині: загинули четверо людей, серед них троє дітей**

20:37 **Уряд припинив повноваження голови наглядової ради «Сенс Банку» Гладишенка**

Український прапор у Бузковому парку — одному з місць, де ТРО Херсона прийняла нерівний бій. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Інтернат. Початок

"Терміново приїжджай до військкомату на Паровозну", — зателефонував підполковник поліції Віталій Лапчук своєму товаришу Миколі Райтаровському в перші дні російського вторгнення. Тоді росіяни стрімко наближалися до міста.

Микола Райтаровський — офіцер і давній знайомий Лапчука. Разом вони думали, до якого підрозділу долучитися, аби захищати місто. На околицях Херсону вже точилися бої, а на Паровозній відчувалась напружена атмосфера, оповита бажанням тут і зараз прийняти бій.

Тоді разом із офіцерами до лав ТРО ставали сотні людей, частина з яких — цивільні. Новоприбулим видавали зброю: автомат із двома ріжками та близько 30 додаткових набоїв.

"Грубо кажучи — по три БК на один автомат", — каже Райтаровський. — Екіпірування, звісно, не було". Ті, кому не дістався автомат, готували коктейлі Молотова.

Микола Райтаровський розповідає про перші дні в Херсонській тероборони. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

За межами Херсона відбувалися схожі процеси. Люди з розташованих упритул до обласного центру Білозерки, Надеждівки, Чорнобаївки також збиралися разом.

"У селі Велетенське тоді формувався великий підрозділ із близько 200 людей", — розповідає офіцер із Білозерки Костянтин Козак.

Та вже 25 лютого всіх їх розпустили — була загроза масованої атаки по місцю їхньої дислокації.

Тоді велика частина з них подалася до Херсона. Ще три автобуси поїхали на схід до однієї з бригад. Бійці, які зголосилися захищати Херсон у складі 124 бригади тероборони, розмістилися на території місцевого інтернату. Це велике двоповерхове приміщення стало для них базою. І саме там почали формувати підрозділи та призначати командирів.

Так з'явилися два батальйони: 192-ий та 194-ий. Формування рот у батальйонах відбувалося хаотично, каже Микола Райтаровський. "Нас спочатку зарахували до п'ятої роти 194 батальйону. Представили командира батальйону — Дмитра Кузьменка. Потім сказали: ви будете не в 194, а в 192 батальйоні. Потім знову все змінилося, кажуть: ви тепер третя рота. Віталій Лапчук — командир роти, Денис Миронов — заступник командира роти, а я — командир взводу. Я в якийсь момент питаю: "Який ми батальйон?" Віталій каже: "Яка різниця, виконуємо задачі". Тобто була велика плутанина, але я знав, що мій командир — Віталій Степанович і що я відповідаю за свій взвод", — розповідає Райтаровський.

Бійці підходили до інтернату впродовж трьох-чотирьох днів — їх додавали до підрозділів. Хтось із різних причин залишав лави тероборони — їх виключали.

Ночувати бійці ТРО в приміщенні інтернату. Спали переважно на підлозі і без матраців — умов для розміщення сотень бійців не було. Так тривало до 28 лютого. Напруга всередині батальйонів зростала, зокрема через чутки, що російські окупанти масово зайшли в місто. Дехто з тероборонців не витримував.

Напівзруйноване приміщення інтернату, де базувалися оборонці Херсона. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

20:32 Суд щодо запобіжного заходу для Мудрої продовжиться 24 серпня

20:27 Заплановані доходи держбюджету на 2026 рік не виконуються, ситуація погіршуватиметься, — Южаніна

20:21 У Запоріжжі російський дрон атакував маршрутку

20:15 Ексзаступниця голови ОП Ірина Мудра, яку підозрюють у легалізації 150 мільйонів гривень, засвітила гардероб на понад 80 тисяч доларів

20:13 План підготовки України до зими виконаний лише на 47%, — прем'єр Корецький

20:09 Посли ЄС зустрілися з керівниками НАБУ і САП та висловили підтримку

20:06 «Шахтар» прийматиме матчі Ліги чемпіонів на легендарному «Стемфорд Бридж» у Лондоні

20:04 Центр Києва перекриватимуть 22–25 серпня через візити іноземних делегацій

20:01 Кількість загиблих у Кривому Розі зросла до 14 після атаки на ТЦ

19:59 У Кремлі обурилися через санкції України проти творців «Маші та Ведмедя»

19:54 Росіяни намагаються проникнути до Куп'янська малими піхотними групами з півночі, — Трегубов

Теги новин

COVID-19 агрессия России Атака Війна Война ВСУ Вторжение Дональд Трамп Донбасс ДТП Зеленский ЗСУ Киев Київ коронавирус Коррупция Напад Росії на Україну Нападение России на Украину оккупанты окупанти Порошенко Путин Росія Россия СБУ США Украина Україна ЧП Эпидемия коронавируса

Наші опитування

Чи вірите ви, що Дональд Трамп зможе зупинити війну між Росією та Україною?

- Так, повністю зможе
- Частково зможе, але не відразу
- Ні, не зможе
- Це залежить від дій інших сторін
- Важко відповісти

Голосувати

Показати результати опитування
Показати всі опитування на сайті

“Ми були напоготові з автоматами, з боєкомплектами. Десь якась людина пробіжить, а ти не розумієш — наша чи ні. Раптом хтось каже, що це росіяни наступають, лунає характерний звук, коли патрон заганяють у патронник. Хтось згори кричить: “Це рашисти, вали їх!” Але стоп, як це валити без попередження?!” — описує перші дні в тероборoні Микола Райтаровський.

Чоловіки продовжували йти до інтернату. Автоматів не вистачало, тому багато хто брався готувати коктейлі Молотова. Хоча й розуміли: йти на танки і кулемети з саморобною запалювальною зброєю — майже неминуча смерть.

Бої біля ліцею. Нерівні сили

“Бойова готовність. Збори. Повне екіпірування”, — прокотилося територією інтернату 1 березня невдовзі після сніданку. Всі вишукувалися біля автобусів. Частина бійців отримала наказ висуватися в напрямку Бузкового парку. Інша — в бік виїзду з Херсона на Білозерку. Решта лишилася облаштовувати оборону інтернату.

Перша рота, до якої належав 65-річний офіцер Костянтин Козак, рушила до Білозерської площі. В автобусі — близько 47 людей. З ними — ящик додаткових патронів і два ящики з гранатами. На кожну з рот видали по два РПГ-22 (ручні протитанкові гранатомети). Це все, що у тероборонців було зі зброї.

“Висадилися десь за кілометр від ліцею. Далі пішли пішки, — розповідає Костянтин Козак. — Дорогою я зустрів свого знайомого, колишнього командира. Він каже: “Куди ви йдете? Там уже росіян повно”.

Костянтин Козак вів одну з груп оборонців. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Козак із кількома бійцями зайняв позицію на площі за бетонною основою рекламного щита. Частина інших бійців, аби скоротити шлях, рушила через територію ліцею.

На горизонті виднілися троє добре екіпірованих російських військовослужбовців з білими пов’язками на руках і ногах. Захисники Херсона випустили по них кілька черг. Усі троє впали. Почався бій.

Росіяни кинули кілька димових гранат, утворивши димову завісу, аби забрати своїх поранених чи вбитих. Решта військових, що стояли позаду, розосередилися житловими будинками навколо.

“Ми вели вогонь по диму, неприцільно, — розповідає Костянтин Козак. — Аж тут бачимо: під’їжджає якийсь пікапчик, із нього виходить чоловік у цивільному. Висаджує два рожки по росіянах, сідає та їде собі. Ми навіть не знаємо, хто це був. Може, поліцейський якийсь”.

Бійці, що пішли через територію ліцею, опинилися найближче до ворога. Саме вони потрапили під найщільніший ворожий вогонь. Та цьому передувала ситуація, яку журналістам МІПЛ переповідають відразу кілька свідків. Якоїсь миті просто перед бійцями ТРО пройшла жінка в цивільному і з мобільним телефоном. Вона рухалася впевнено в напрямку будинків, які зайняли росіяни.

“Хтось із наших крикнув їй: “Куди ти йдеш? Там бій, стріляють!” Але вона продовжувала іти”, — переповідає Микола Цілько, який зайняв позицію біля ліцею.

“Ми не могли по ній стріляти, думали, що це просто цивільна”, — додає пан Микола.

Та зайшовши в один із будинків, жінка відкрила вогонь по українських захисниках.

“Це виявилася російська снайперка”, — каже Цілько.

Над позиціями бійців ТРО біля ліцею піднявся дрон, вишукуючи цілі. Чоловіки намагалися його збити, та дрон, імовірно, виконав задачу — росіяни почали обстрілювати позиції українських захисників, швидше за все, з БМП.

Кількісна перевага окупантів, залучення техніки, зокрема "Тигра" та БМП, унеможливили опір. Захисники Херсона почали відступати.

"Я кажу начальнику штабу Боднару: "Відпускай молодих, нехай відступають, а ми, старі, прикриватимемо", — розповідає Костянтин Козак.

Так і зробили. Однак росіяни все одно рушили переслідувати тих, хто відступав.

Ігор Лапін — ще один учасник бою біля ліцею. Тоді він отримав три поранення, одне з яких — у голову. Куля зачепила око, чоловік упав. Кров заливала обличчя. Коли намагався піднятися — отримав ще одне поранення в ногу. Нога заніміла.

Ігор Лапін у боях біля ліцею отримав важкі поранення, та вижив завдяки побратимам. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

"Думав, що там і залишуся. Довго лежав, все затікало кров'ю. Потім дивлюся: хтось іде. Подумав, що то росіяни — гранату в руку. Але це були наші хлопці, херсонський суржик їх врятував. Кажуть: "Дядьку, нічого не робіть, ми вам поможемо", — розповідає Лапін.

Пан Ігор — кремезної статури чоловік. Евакуювати його з поля бою було складно. У той момент повз проїжджала "швидка". Побратими Ігоря просили забрати його до лікарні, але лікарі "швидкої" відмовили. Тоді двоє бійців поклали чоловіка на килим, що взяли в ліцеї, та віднесли до одного з цивільних автомобілів.

"Око вивалювалось, я його рукою тримав. Тиск 40 на 60 був. Потім повезли в обласну лікарню на операцію, поки везли — я втратив свідомість", — каже Ігор Лапін.

Пан Ігор показує одне зі своїх поранень. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Кілька бійців ТРО лишилися у підвалах ліцею. Серед них був поранений.

"Вони просиділи там усю ніч. Поранений, на жаль, помер. Росіяни боялися зайти в підвал перевірити. Тому просто підперли двері. Але хлопці до ранку їх розштовхали, зайшли в чоловічий гуртожиток, там неподалік, перевдяглися. І вийшли з жінками, які там жили, як цивільні", — розповідає Костянтин Козак.

Місцевий вчитель Володимир Проценко після бою бачив тіла п'ятьох убитих воїнів — накривав їх ковдрами.

Володимир Проценко — свідок бою біля ліцею. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

"Ось тут, біля ліцею, біля паркану, — показує вчитель місце загибелі оборонців. — Їх росіяни вже чекали — ще з вечора тут були. А коли наші підійшли, то вони зібралися докупи і почався бій".

Костянтин Козак зміг встановити особи сімох загиблих. Однак їхня кількість може сягати 12. Офіційної цифри наразі не називають.

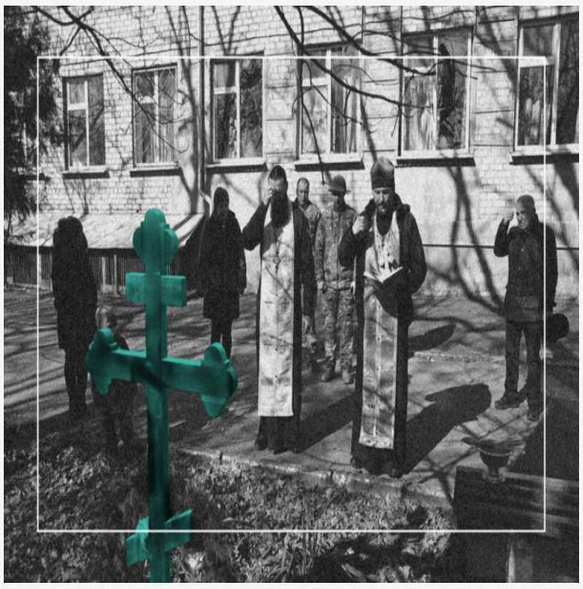

Вшанування загиблих біля хреста, який Володимир Проценко встановив на території ліцею. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Бузковий парк. Великі втрати

В автобусі з першою ротою 194 батальйону, що рухався в напрямку Бузкового парку, було до 50 людей. Дорогою хлопці, в яких більше набоїв, ділилися з тими, у кого виявилося по два-три магазини.

Велика частина тероборонців зайняла позиції в самому парку, за тонкими деревами чи кущами. Ще кілька бійців розташувалися через дорогу від парку — біля приватного сектора. Там було більше можливостей сховатися від обстрілів. Командував бійцями командир батальйону Дмитро Кузьменко. "Він нам давав накази, хто і де мав розташуватися", — говорить один із учасників тих боїв Микола Мисюк.

З іншого боку від парку позицію зайняв Олександр — син Костянтина Козака, що чатував на техніку росіян. Коли на горизонті з'явилася російська БМП, Олександр зробив перший постріл із РПГ та підбив ворожу машину. Почався бій.

Відповідати росіяни почали з великокаліберних кулеметів — працювали з БМП. Потім пішла піхота. "Людей зо 20 було лише біля БМП, а скільки далі — можна лише припускати", — каже Микола Мисюк.

Відстань від тероборонців зі стрілецькою зброєю до російської техніки з великим калібром складала метрів 300. Згодом з'явився танк.

"Він запрацював після БМП. Стріляв по стінах, де хлопці укривалися, по будинках. Потім вгору почав валити. Там машина цивільна стояла, він у машину влучив, підірвав. Тобто сипав хаотично. А коли танк працює — це дуже страшно. Чим ми могли на це відповісти? У нас були гранати, "ефки", але кидати їх не було сенсу, бо перемололо б своїх", — говорить Микола Мисюк.

У самому парку на першій лінії перебував Олег Макарський — командир другої роти. Як описують учасники бою, він перемкнув ворожий вогонь на себе, вів за собою інших бійців. У тому бою Макарський загинув.

Сергій Легенький також був одним із перших оборонівців у парку. Отримав поранення, дивом вижив: "Великий калібр і міни накривали дуже сильно. Я отримав поранення з правого боку: передпліччя, рука, нога, сідниця. Поруч по хлопцях працював кулемет — двоє загинули. А я лежу, поранений, переді мною пляшка (коктейль Молотова, — МІПЛ), думаю: і як я маю її зараз кинути?"

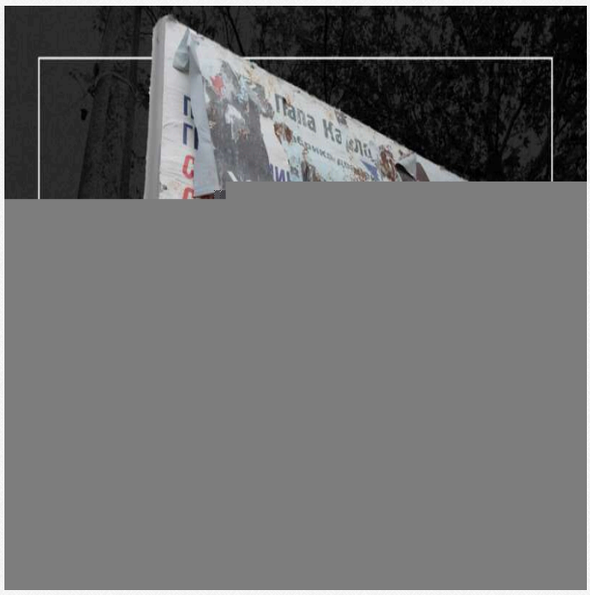

На території парку досі можна знайти пляшки, якими оборонці намагалися чинити спротив росіянам. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Потім, коли пішов танк, бійці отримали наказ відступати. Хлопці, що були неподалік, хотіли забрати Сергія, але той відповів: "Я і так каліка, ще й поранений. Тому залишаюсь, а ви відходьте".

Чоловік стікав кров'ю. Поруч — багато тіл загиблих. Росіяни рушили вглиб парку — зачищати. "Мабуть, і уявити не могли, що на першій лінії хтось вижив", — каже Сергій. Він чув, як росіяни добивали поранених тероборонців. Від цього, каже, було неймовірно боляче.

"Чую, як вони починають щось говорити до наших хлопців. А їм у відповідь: "Ідіть на**й". Потім — два-три постріли і все... Я навіть не знаю, хто з наших це говорив. Це треба встановлювати", — розповідає Сергій Легенький.

Місце загибелі одного з оборонців. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Після зачистки він наважився підняти голову. Побачив, що біля парку почали ходити цивільні, а вдалечині росіяни намагаються забрати свою підбиту техніку. Сергій потребував термінової допомоги лікарів, тому вирішив іти до людей. Підійшовши до двору, присів біля воріт. Місцева жінка забрала його в хату та викликала "швидку".

Росіяни в Херсоні

Коли закінчився бій біля ліцею, Костянтин Козак отримав команду відступати до нафтобази. Йшли дворами. За собою Костянтин Миколайович вів вісьмох. Ще три людини відступали залізницею. Згодом у мережу викладуть відео "Як російська армія входить у Херсон".

"Підходимо до заводу, бачимо: іде чоловік із автоматом. Я подивився в бінокль, а він показує на пов'язку ТРО", — пригадує Костянтин. То був учасник бою в Бузковому парку, який вивів пораненого. Він розповів, що там розбили тероборону, що на нафтозавод іти не можна. Тоді Козак знову зв'язався з начальником штабу, який дав іншу команду — рухатися до сільгоспінституту.

"Ми підходимо туди, а нам кажуть, що там уже росіяни. Я знову до начальника штабу, він каже: "Ховайте зброю і розпускай хлопців". Я там знайшов поруч 46-ту школу. Ми зайшли, перев'язали пораненого рушником. І я прийняв рішення заховати зброю там. Потім утрьох по одному виходили", — говорить Костянтин Козак.

Пізніше цю зброю росіянам видала нова “директорка”, яку вони призначили.

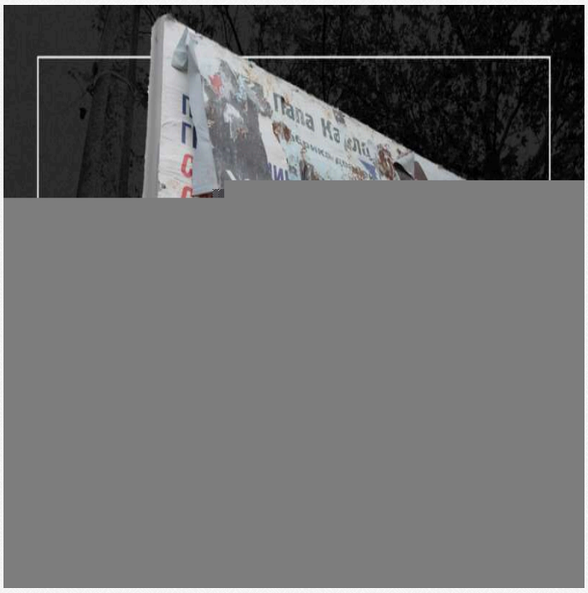

Банери з написами “Росія тут назавжди” згодом повністю заполонили місто. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Пораненого Костянтин взяв із собою та відвів у квартиру свого сина Олександра, якого теж поранили під час боїв у Бузковому парку. Синові лікарі надали допомогу на місці, а от батькові сказали, що треба лягати в стаціонар. Однак там уже лежав поранений росіянин. Тому другий син забрав батька до Білозерки. “Мене дружина три тижні лікувала, вона — хороший ветеринар”, — з усмішкою каже Костянтин.

З Бузкового парку Микола Мисюк разом із іншими бійцями відійшов на нафтозавод неподалік. Там зустрілися з комбатом Кузьменком та рештою тероборонців, вирішили сховати зброю та розійтися.

“Ми закопали автомати на території, — розповідає Микола. — Та в квітні мені вдалося туди прорватися — я їх забрав і переніс до себе додому. Роздав партизанам. А коли нас звільнили, ми цю зброю здали”.

Виходити з заводу вирішили по одному. Більшість бійців були в цивільному. Ті, хто мав камуфляж, шукали змоги переодягнутися.

Тим часом бійці, що залишилися на території інтернату, отримали звістку про великі втрати і поразку тероборони. Їм дали команду залишити базу та розформовуватися. Микола Райтаровський разом із ще двома бійцями поїхали містом.

“Бачимо, хлопці стоять, чекають, щоб зустріти російську колону з коктейлями Молотова і парою автоматів та шипами. Люди були готові воювати хоч голими руками. Не важливо, вбили б їх чи ні”, — говорить Райтаровський.

Повернувши на одну з вулиць, він натрапляє на величезну російську колону, “кінця якої не видно”: “Танки, БМП, вантажівки, і я перед ними виїжджаю за 150 метрів. Повертаю перед носом колони на іншу вулицю. Там попереду, метрів 200, – колона піших. Я і в них перед носом в інший бік”. Тоді бійцям вдалося сховатися. Але це був лише початок їхнього протистояння.

Похорон. Важкі наслідки трагедій

Ранок 2 березня 2022 року. Місцевому священнику Сергію Чудиновичу зателефонував колишній мер Херсона Володимир Миколаєнко, який також був у лавах місцевої тероборони.

Священник Сергій Чудинович брав участь у похованнях загиблих бійців. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

— Сьогодні похорон загиблих, — сказав Миколаєнко Чудиновичу.

— Скільки загиблих? — перепитав священник.

— Багато. Дуже багато, — відповів ексмер та попросив Сергія приїхати і відспівати загиблих.

Скільки росіян у місті і чи безпечно ним пересуватися, тоді ніхто не знав. Священник вирішив спробувати. У його храмі волонтерили близько двох десятків людей.“З усіма обнялися, помолилися —

та й поїхав. Знав, що це може бути дорога в один кінець”, — говорить Сергій Чудинович.

Його не надто прохідна “соната” рушила об'їзними дорогами в бік кладовища, розташованого неподалік херсонського аеропорту. У місцевих чатах люди вже повідомляли, де стоять росіяни, куди краще не їхати. Це допомогло священнику уникнути небажаної зустрічі з окупантами.

Тим часом на кладовище почали звозити тіла вбитих.

“Під’їжджає бус, привозить кілька тіл. Якщо є якісь упізнавальні елементи — шеврони, мобілка, паспорт або ключі — то ми все це фотографуємо і зазначаємо, в якому ряду, на якому місці поховане це тіло. Щоб потім ідентифікувати. Я особисто робив такі фото”, — розповідає Сергій Чудинович.

Сергій з болем згадує ті поховання. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Того дня священник узяв участь у похованнях щонайменше 50 тіл. Але не всі загиблі, каже він, були учасниками ТРО. “Ми тоді не мали змоги розбиратися, хто і як загинув”, — каже пан Сергій.

З території кладовища добре проглядається дорога в напрямку аеропорту. Під час поховання нею продовжувала рухатися російська техніка: Тигри, БМП та автомобілі, ймовірно, з російськими військовими всередині.

“При бажанні вони могли зробити один постріл і нас би не було”, — каже Чудинович.

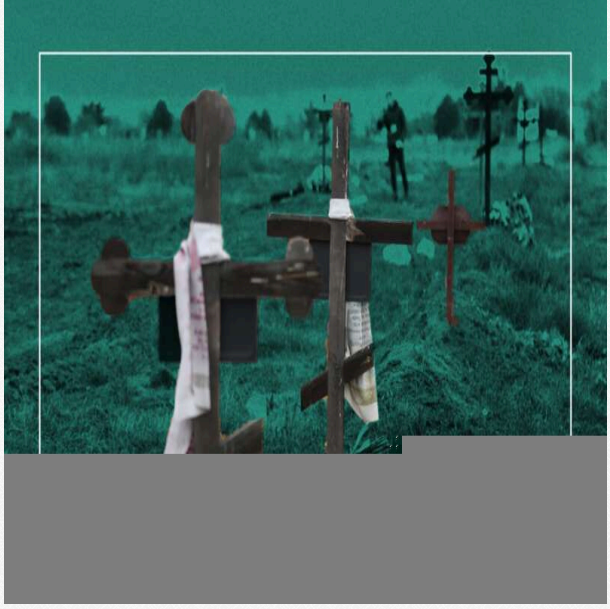

Кладовище, на якому поховані загиблі теробороні. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Після того як він залишив кладовище, поховання продовжувалися. Присутні знімали процес на відео, яке надсилали священнику, аби той міг заочно в режимі онлайн відспівати загиблих.

Підпілля. Воля або смерть

Березень 2022 року. Бійці херсонської ТРО розформовані та вимушені переховуватися від окупаційних військ. Потрапити в руки окупантів — означає загибель або жорстокі тортури. Та ховатися — не означає здаватися. Велика частина оборонців Херсона переходить у підпілля та починають чинити опір. Тут ми розкажемо лише кілька історій, тоді як їх — десятки чи навіть сотні.

“Віталій Лапчук горів ідеєю організувати якісний спротив, — говорить його друг Микола Райтаровський. — Він зібрав зброю, яку зміг, сховав її. Навіть мені не сказав, куди. Як потім з’ясувалося, відвіз її до тещі в Степанівку. Якби він мені сказав, я б його відмовив. Було зрозуміло, що до нього додому в першу чергу прийдуть, раптом що”.

Микола Райтаровський був одним із небагатьох товаришів Віталія Лапчука, якому той повністю довіряв. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Віталій хотів зібрати офіцерів — своїх друзів зі школи міліції, де він служив, і створити підпільну бригаду. Та ця ідея не подобалася ані Райтаровському, ані іншим офіцерам з оточення Лапчука.

“Якщо ми навіть швидко все організуємо, я тобі даю гарантію: нас просто здадуть, — казав Микола Райтаровський. — Тут стільки колаборантів… Три — чотири людини, яким ти довіряєш, принесуть набагато більше користі”.

Тоді Віталій Лапчук із ще одним офіцером Денисом Мироновим взяли автомобіль і почали розвозити хліб, паралельно вивчаючи місця дислокації ворога та розставляючи точки спротиву. При цьому ніхто не мав знати про інших учасників.

“Це для того, щоб коли когось візьмуть, то ніхто нічого не знав і не здав”, — пояснює Райтаровський.

Зізнається, що трохи ображався на Віталія, бо той не розкривав йому деталей: “Зате ділився з комбатом (194-го батальйону, — МІПЛ) Дмитром Кузьменком”. Про позицію самого Кузьменка — трохи згодом. Паралельно готували й інші сюрпризи для росіян у Херсоні.

“У нас залишився боєкомплект і ми почали вночі хуліганити”, — розповідає Олександр Стародубець, залізничник, який багато років пропрацював випробувальником гальмівного устаткування. Якось у середині березня до нього приїхали росіяни з нашивками Росгвардії. Запропонували вийти на роботу та працювати. Олександр відмовився, сказав, що збирається виїжджати з міста. Після цієї зустрічі у нього виникла ідея підірвати одну з залізничних стрілок.

“Потрібної кількості вибухівки я не мав, тож вирішив імпровізувати, — розповідає Стародубець. — Я знайшов на залізниці вагон із селітрою. Зарядив вогнегасник і підірвав стрілку”.

В кінці березня, каже Олександр, було ще кілька проміжних успіхів: “Якось нам вдалося закинути гранату в кузов із особовим складом росіян і втекти. Потім, коли потрапив у полон, сильно боявся, щоб вони не дізналися про цей епізод”.

Помста. Росіяни відкривають полювання

“Того дня Віталій мав до мене заїхати і розповісти про подальші дії. Коли він не з’явився, стало зрозуміло, що вся організація під великим ковпаком”, — говорить Микола Райтаровський про 27 березня, коли росіяни викрали його командирів Віталія Лапчука та Дениса Миронова.

Тоді обох офіцерів жорстоко побили. У будинку тещі Віталія знайшли зброю, яку він сховав. А потім привезли його додому, де провели обшук. “До нас додому прийшло дев’ять людей. Ті, в кого були прапорці так званої “ДНР”, були неадекватні, троє інших — спокійні, ставили чіткі питання. Я думаю, що це були ефесбешники”, — розповідає дружина Віталія Альона Лапчук. Вже тоді в її чоловіка було понівечене обличчя — зламана щелепа, численні гематоми.

Віталій Лапчук вважав за офіцерський обов’язок захищати місто

Її разом із сином та Віталієм повезли на допит до обласного управління поліції. Альону росіяни розпитували про те, чи має її чоловік знайомих у поліції та прокуратурі. Жінка відповіла, що всі поїхали. “Та вони і так все знали”, — каже Альона. У Віталія ж питали про ланцюжок тих, хто чинить росіянам спротив у Херсоні.

“Їм потрібні були хлопці з ТРО. Вимагали в нього їх здати. Але треба було знати характер Віталія. Він — надзвичайно вперта людина. Я бачила, що навіть якщо вони його вбиватимуть, він нічого не скаже. А в росіян були скляні очі, вони не відчували сили ударів”, — розповідає Альона.

Після тих побиттів Віталій загинув. Але з’ясувалося це лише в травні 2022 року, коли його тіло з гирею на нозі та слідами катувань знайшли в річці.

Його побратим та заступник Денис Миронов також загинув від побиттів. Після катувань Дениса кинули до камери, де він не міг навіть лягти — були зламані ребра.

“Якось Дениса били при мені, — каже Антон Гладкий, який сидів із ним в одній камері. — В кімнаті для допиту було кілька ефесбешників. Кажуть мені: “Встань”. Б’ють кулаком в обличчя, потім на Дениса переходять. Ноги, плечі, спина, нирки — все відбивають. Це вони так готують до розмови”.

Помер Денис Миронов у Криму, куди полонених перевезли після катувань. Там його госпіталізували, але через важкі травми він не вижив. Як кажуть батьки Дениса, його тіло росіяни віддали за обміном, як військового. Однак формально Денис досі не зарахований до складу ТРО.

Олександр Стародубець — один із тих тероборонців, кому вдалося вижити після російського полону.

“Якщо в Суворовському РУВС піднятися на третій поверх, там із правого боку буде крило, де сидять усі оперативники. Майже кожен кабінет там був забитий, у кожному щось відбувалося, когось били. Коридором лунають крики. Те ж саме було зі мною впродовж двох із половиною тижнів”, — розповідає Стародубець.

Його запитували про друзів-тероборонців та військових ЗСУ. Били руками, ногами, шкільним стільцем та струмом. Іноді били двічі на день. Але найжорстокішим місцем для Олександра була так звана “стєкляшка” — місце утримання в районі Склотари в Херсоні, куди його згодом перевезли.

“Там здебільшого тримали військових та міського голову Херсона Ігоря Колихаєва разом із його охороною, — розповідає Стародубець. — Я бачив там хлопця, якому росіяни болгаркою відрізали два пальці на руці. Це мій співкамерник із 13-ї камери. Нас там було троє. На дверях камери крейдою були написані прізвища і кого скільки разів на день треба бити”.

За деякий час Олександр Стародубець опинився в Криму. Там, каже, умови були найкращі з усіх місць, де його тримали.

Декого з бійців Херсонської ТРО продовжують утримувати в тюрмах Росії та на окупованій території України. Серед них — ексмера Херсона Володимира Миколаєнка, який був у лавах тероборони. Але жоден із цих оборонців Херсона офіційно не зарахований до своїх підрозділів.

Боротьба за визнання

Перше березня 2023 року. Бузковий парк. На вході до нього стоїть кам’яний постамент і хрест — його встановили бійці тероборони, що продовжують службу. Перед постаментом — маленький хлопчик із українським прапорцем співає пісню про червону калину. У цьому парку рік тому загинув його дідусь.

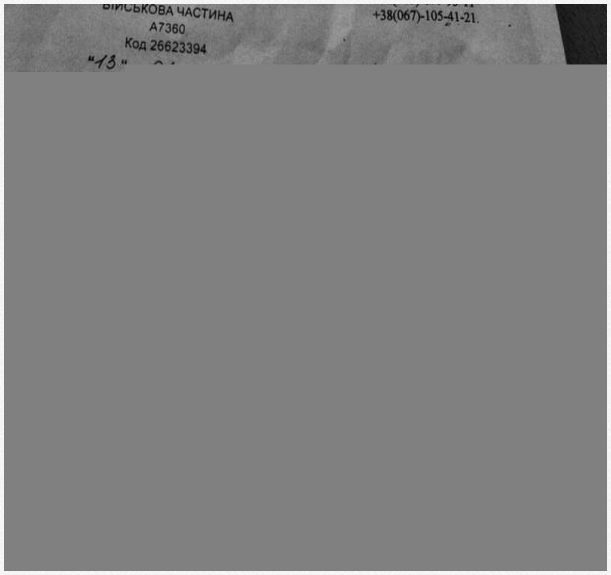

Хлопчик разом із військовими вшановує загиблих у Бузковому парку. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

На деревах розвішують рушники та жовто-блакитні стрічки. Під деревами рідні загиблих встановлюють фото своїх героїв. Біля парку з дев’ятої години ранку людно — сходяться учасники бою, їхні родичі, херсонці та чинні військові.

Після вшанування загиблих Костянтин Козак бере слово та публічно звертається до представників 124-ї бригади ТРО. Закликає не відвертатися в першу чергу від родичів загиблих, які досі не можуть отримати підтвердження героїчного вчинку рідних людей. Біля парку виникає суперечка з представниками бригади.

Обуренням поранених тероборонців вистачає причин. Бійці ТРО, намагаючись отримати від своєї військової частини довідки про участь у боях, засипали штаб листами. Відповідь отримують одну: аби видати таку довідку, військовій частині потрібні документи: бойове розпорядження (або бойовий наказ), журнал бойових дій, підсумкові бойові донесення. Ці документи, кажуть у частині, відсутні.

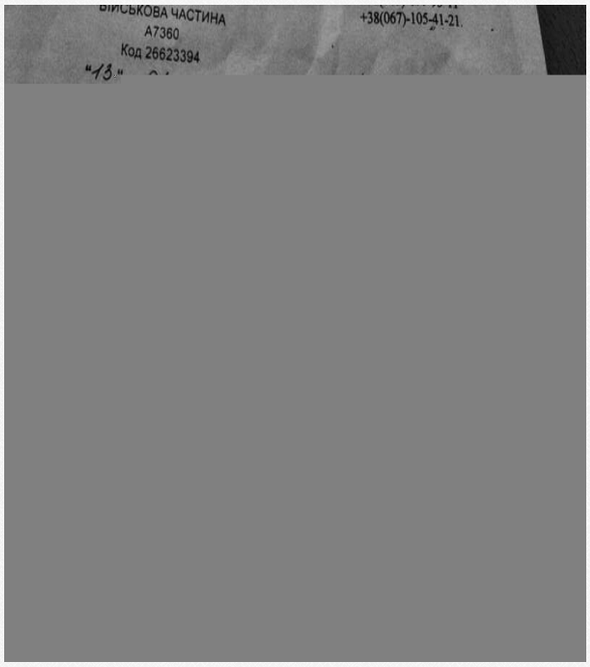
ВІЙСЬКОВА ЧАСТИНА
А7360
Код 26623394
+38(067)-105-41-21.

Відповідь військової частини учасникам ТРО. Фото МІПЛ

Вимагають й інші документи: наказ про зарахування до списків військової частини, особову справу, грошовий продовольчий та речовий атестати. Як говорять у військовій частині, ці документи були знищені під час евакуації військової частини з Херсона та Херсонської області, тому можливості їх надати немає.

Бригада тероборони почала свою роботу за два місяці до початку повномасштабного вторгнення. Відповідно, був сформований штаб, який очолював Сергій Боднар.

"У нього були помічники, був бухгалтер. Тобто це був повноцінний штаб, який мав забезпечувати роботу", — каже Микола Цілько.

Журналісти МІПЛ подали кілька інформаційних запитів до військової частини та командування ТРО, аби з'ясувати, чи існували взагалі ці документи, чи проводили у військовій частині службове розслідування, однак відповідей на момент публікації не отримали.

Натомість командир 194-го батальйону Дмитро Кузьменко у коментарі МІПЛ говорить: "У березні-квітні начальник штабу Сергій Боднар мені відповідав, що всі документи є, вони заховані. Але він перестав зі мною спілкуватися ще навесні".

Особистий наказ на проведення оборонних дій у Херсоні Кузьменко отримував усно.

"Тоді друкувати та доводити письмово часу не було, — каже він та спрямовує журналістів до Боднара. — На ці питання має відповісти керівництво бригади. Наказ на формування і збір особового складу приймав особисто командир бригади і його управління. І все, що робилося в батальйонах, про всі переміщення особового складу він знав. Коли першого березня сталася біда, я отримував усні накази. Так само усно я доводив їх до свого особового складу. І пішов виконувати разом із ними до Бузкового парку".

Отримати коментар від Сергія Боднара журналістам МІПЛ на момент публікації не вдалося. У військовій частині не відповіли і на запит журналістів.

Олександр Тютюнник, виконувач обов'язків заступника командира бригади з МПЗ, розповідає, що він, як і більшість тероборонців, до повномасштабного вторгнення був цивільною людиною.

Олександр Тютюнник — один із тих діючих військових 124-ї бригади, який прийшов на вшанування загиблих до Бузкового парку. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

"Першого березня я був на площі Ганнібала з коктейлями Молотова. Був наказ тримати оборону. Це все, що я тоді отримав. Мені пощастило, що я залишився живий та здоровий", — каже Тютюнник після питання про незарахованих бійців ТРО.

Він зазначає, що досі триває ідентифікація тіл загиблих, а в батальйонах — відпрацьовуються документи.

"Буквально кілька тижнів тому ми покроково знайшли ще одну людину, яка на момент 24-го, 25-го лютого була у списках бригади, — розповідає Тютюнник. — Бригада робить все можливе, але є законодавчі гачки, через які ми маємо пройти, десь навіть через рішення суду. Ніхто не візьме на себе таку відповідальність".

— То що, цим людям, зокрема родичам загиблих, треба йти до суду? — запитуємо в нього.

— Я не маю юридичної освіти. Але процес іде, ми працюємо, щоб люди йшли до суду бодай із чимось, із якимись фактами.

— Але результату немає. Люди досі не мають документів, а відповіді від частини отримують довго.

— Ми в кожному батальйоні, який тут знаходився, покроково проходимо цей процес. Це не так, як кажуть, що ми забули, відмахнулися і все. Такого не буде ніколи.

Чому так важливо встановити факт участі у боях тих чи інших бійців?

Причина перша

Родичі загиблих бійців ТРО, які досі не отримали навіть похоронок, не можуть із почестями поховати своїх рідних. Їхні сім'ї не можуть отримати компенсації. Це означає, що загиблі воїни — юридично цивільні. Стосується це як учасників описаних боїв, так і бійців, що брали участь в інших формах протидії ворогу, будучи зарахованими до лав територіальної оборони.

"Чотири роки був в АТО, поранений, контужений, — говорить про свого сина пані Оксана, мама загиблого в Бузковому парку Олексія Ронського. — Щойно тут почалося, зібрався і пішов... Там, у Бузковому парку загинув. Як тепер зробити, щоб його додому перевезти, щоб поховати по-людськи? Росіяни своїх ховають, а він чотири роки провоював і я не можу навіть похоронку отримати. Спілкувалася зі слідчими, вони навіть поняття не мають, хто загинув, хто вижив, а хто замордований".

Тіло Олексія поховане на тому ж кладовищі неподалік Бузкового парку. Аби його перепоховати, родині потрібні офіційні документи про загибель Олексія.

Батькам закатованого Дениса Миронова у військовій частині відповіли, що їхній син не був у списках військової частини. І це попри те, що Миронова призначили на посаду заступника командира роти.

Його батько, Юрій Васильович, має сорокарічний досвід військової служби. Таке ставлення командування називає цинізмом: "Якщо людині видали зброю, визначили на посаду, потрібно видати наказ про призначення на посаду і зарахування у списки частини. Потім, якщо вони вирішили розформувати, також повинен бути наказ про виключення зі списків частини із зазначенням причини".

Віталій Лапчук, тіло якого знайшли в річці, також офіційно не є військовослужбовцем херсонської бригади ТРО. "І Віталій, і Денис підтвердили своє офіцерське звання — потрапивши у полон, вони нікого не видали, — каже Микола Райтаровський. — Якби хтось із них під тортурами почав говорити, по мене б одразу приїхали. Віталій знав усі мої можливі місця перебування, ми 20 років знаємо один одного. Денис у мене вдома також бував. Їх закатували до смерті, але вони не сказали нічого. Ці люди заслуговують на державні нагороди, а їм навіть статус не можуть дати".

Причина друга

Тероборонці, яких росіяни викрали та тримають у тюрмах як злочинців, офіційно не є військовослужбовцями. Цей статус потрібен для майбутнього обміну людей.

"Я вже рік чекаю на повернення сина. Я хочу отримати бодай якісь документи, якесь підтвердження, що він був у силах тероборони, але ніхто не надає нам жодних відповідей — ані в військкоматі, ані у військовій частині, — говорила Марія Горшкова про свого сина Андрія, якого 30 березня 2022 року викрали росіяни. Зрештою через суд їй вдалося добитися для сина статусу оборонця України.

Коли цей матеріал був готовий до публікації, Андрія Горшкова повернули додому в рамках чергового обміну. Крім нього, ще на підконтрольну Україні територію повернулися ще 99 захисників і захисниць.

Причина третя

Тероборонці, які вціліли або ж отримали поранення, досі не знають свого статусу.

"Я 113 днів пролежав у лікарні, мені з голови дістали кулю, розрізали око, лікарі мене ховали від росіян. А тепер я мушу доводити, що не просто так тоді гуляв із автоматом. Зробили з нас "привидів", — каже Ігор Лапін.

Микола Мисюк подавав рапорт, щоб поновитися на службі, але йому відмовили. "Я не знаю навіть свого статусу. Рапорту про звільнення в мене немає, про відсторонення теж," — каже Мисюк.

Нещодавно він отримав повістку з військкомату. Поїхав та розповів свою історію. Військком сказав, що не знає, як бути в цій ситуації, тому відпустив його додому.

"Від нас просто відхрестилися. Коли треба було лягати (брати участь у боях, — МІПЛ), ми пішли і лягли. А зараз ніхто не хоче з нами мати справи. Не так за себе, а за загиблих образливо. Жінки вдовами позалишалися, матері своїх дітей втратили, а зараз їм морочать голову. Як сказав мені військком, лише вісім похоронок видали з усього батальйону", — говорить пан Микола.

Зазначимо, що Херсонський обласний військкомат, так само як і військова частина, проігнорував інформаційний запит журналістів МІПЛ.

Дехто з загиблих бійців досі вважається зниклим безвісти. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Зрада. Пошук винних

Говорити про зраду в лавах херсонської ТРО почали відразу після масової атаки росіян на її учасників в кінці березня 2022 року. Тоді ж прокуратура порушила перші кримінальні провадження. Головне питання: хто передав росіянам списки бійців ТРО? МІПЛ має кілька підтверджень того, що принаймні частину тероборонців затримували, використовуючи ці списки.

Першим місцем, де вели облік мобілізованих і добровольців, були військкомати. Як обласний — у Херсоні, так і районні — в районних центрах. Один із бійців показує журналістам мобілізаційне розпорядження, отримане в Херсонському обласному центрі комплектування.

Ігор Лапін підтверджує: його, як й інших добровольців, реєстрували там.

Ігор Лапін вимушений доводити, що брав участь в обороні Херсона. Фото Віктор Ковальчук/МІПЛ

Потім, коли бійці потрапляли до інтернату, вони власноруч записували свої дані в зошит. Зазначали і контакти рідних — на випадок загибелі. Достовірно відомо, що списків особового складу звідти було кілька. Як у письмовому варіанті, так і в друкованому. Зошитів із даними тероборонців також могло бути кілька. І встановити, який саме з них згодом отримали росіяни, складно.

"Нас особисто двічі записували. Спочатку командири взводів, а потім командир рот, — розповідає Костянтин Козак. — Я "совковий" офіцер, у мене в сумці був зошит. Я витягнув зошит і дав командиру роти, щоб він записував".

Микола Райтаровський каже, що в одному зі списків фіксували навіть номери автомобілів, на яких приїжджали тероборонці: "Якось ми з Віталієм Лапчуком і Дмитром Кузьменком сиділи в офіцерській. І Кузьменко каже, що треба скласти списки особового складу, аби поставити всіх на грошове забезпечення. Ми ці списки склали, але, звісно, нікого на забезпечення не поставили".

У червні 2022 року російські ЗМІ масово почали публікувати новини про те, що командир батальйону херсонської ТРО Дмитро Кузьменко перейшов на їхній бік та "просить російське громадянство".

Очікувано, що чимало бійців ТРО запідозрили його в зраді. Журналісти МІПЛ отримали від Дмитра Кузьменка пояснення: "Я був захоплений разом із дружиною і донькою працівниками ФСБ. Мене забрали на підвал. Єдиною умовою, щоб сім'я залишилася живою, було отримання російського громадянства. Але, якщо ви передивитесь усе це "кіно", яке вони знімали, то самого отримання паспорта там не знайдете, бо його не було. 15 вересня зв'язок із ними (ефесбешниками, — МІПЛ) перервався, мені більше ніхто не телефонував, самого паспорта не було".

Він переконує, що дані про херсонських тероборонців росіяни отримали ще до його затримання.

"Списки контрактників по всіх батальйонах тих, хто служив до 24 лютого, мені на другому допиті поклали на стіл. І окремо був надрукований список безпосередньо мого батальйону, який включав лише контрактників. Там не було ані добровольців, ані мобілізованих", — говорить Дмитро Кузьменко.

Він вважає, що за формування списків людей, які були мобілізовані, відповідали військкомати. Мовляв, ті мали вести карточки особового складу і ставити в них відмітки командира батальйону чи начальника штабу, що він цих людей прийняв.

"Вони мобілізували цих людей, вони мали в військових квитках поставити "вибули", або мобілізаційний припис мав бути. І там мала бути відмітка, що військова частина їх прийняла. А я знаю, що в більшості випадків цих мобілізаційних карток не було", — висловлює свою версію Кузьменко.

За його словами, йому вдалося зберегти частину військових квитків бійців зі свого батальйону. Їх він нібито віддав співробітникам силових структур перед деокупацією, бо мав виїхати з родиною. "Кому саме передав, — каже Кузьменко, — я довів людям з бригади. Вони знають, де перебувають ці документи".

При цьому комбат заперечує, що Лапчук та Миронов підпорядковувалися йому. Мовляв, у них був інший командир — зі 192 батальйону. А Віталія Лапчука, на його думку, росіяни затримали не через зраду в ТРО.

"Я вважаю, що Лапчука не за нашими списками знайшли. Він раніше займав посаду в структурах МВС. У Херсоні почали працювати саме по МВС. Мене також захопили в полон після того, як поспілкувався з деякими колишніми співробітниками. Знайшлися дільничні, які працювали в Херсоні під окупацією. Вони ходили по Херсону і здавали, хто з поліцейських де живе", — запевняє Дмитро Кузьменко.

Однак серед цілей, на які полювали росіяни під час своїх рейдів, були також і люди, прізвища яких окупанти могли дізнатися лише зі списків ТРО. На цьому наголошує Микола Мисюк: "Ми мали свої джерела там. Так ось, серед цих цілей були як атовці чи поліцейські, так і хлопці, що ніде до цього не служили. Наприклад, брат моєї дружини. Дізнатися його прізвище вони могли лише зі списків ТРО".

Те, що Віталій Лапчук контактував із ним під час окупації, Дмитро Кузьменко спростовує: "Останній раз із Лапчуком я говорив першого березня перед виїздом в Бузковий парк. Я тоді дав йому наказ залишатися в розпорядженні командира бригади".

"Це неправда, — відповідає Микола Райтаровський. — П'ятого чи шостого березня Віталій мені зателефонував і сказав, що комбат Кузьменко збирає особовий склад. Я тоді обурився і сказав, що я прийду сам, але хлопців не приведу. Як це: росіян повне місто, а ми всі зберемося разом? Нас просто здадуть. Та в день зустрічі Віталій приїхав і сказав, що все скасовується".

Сам Кузьменко нині продовжує службу, але відсторонений від командної посади. "Рішенням командира бригади мене призначили на два ранги нижче, на капітанську посаду", — каже Кузьменко. Говорить, що готовий судитися з військовою частиною, бо вважає пониження незаконним. "Я також не маю жодного офіційного підтвердження, що я брав участь у боях у Бузковому парку", — додає він.

Хто винен і як відповідатиме за свої вчинки, багато в чому залежить від розслідувань прокуратури, які тривають. Тим часом оборонці Херсона та родичі загиблих збираються йти до суду, аби відстоювати своє право на офіційний статус.

P. S. Цей текст — не про розхитування човна під час війни чи пошук "зради". Він про гостру необхідність справедливості і про речі, які не можна замовчувати навіть тепер, під час гострої фази війни проти РФ. Люди, які віддали своє життя чи здоров'я, рідні героїчно загиблих українських воїнів як ніхто гідні визнання. Вони не мають витрачати власні ресурси на доведення своїх вчинків, а забуття та байдужість до них є злочином.

Матеріал підготовлено Медійною ініціативою за права людини у рамках проєкту "Hela Sverige Skramlar for Ukraina"

Автори: Артур Пріхно, Анастасія Пантелєєва

Джерело: МІПЛ

Теги: Погибшие | территориальная оборона | територіальна оборона | Херсонська область | Херсонская область | Украина | Війна | Война | Напад Росії на Україну

Аліна Кравченко
ЖУРНАЛІСТ, ОГЛЯДАЧ

20 квітня 2023 г., 01:27 Переглядів: 3665 Коментарі: 0

Роздрукувати Надіслати товаришу

Коментарі:

comments powered by Disqus

2013-2026 © АНТИКОР — національний антикорупційний портал

Реклама на сайті • Наші партнери

Політика конфіденційності

Використання матеріалів сайту дозволено лише за наявності активного гіперпосилання на джерело. Усі права на тексти, зображення, фотографії та відеоматеріали належать їх авторам.

0.044268